

„Hvordan kan vi evaluere det?“

– En guide til, hvordan man selv kan evaluere projekter, undervisningsforløb og læremidler

Af Dorthe Carlsen, lektor, Videncenter for almen pædagogik og formidling, UC Syddanmark og evaluator i Learning Museum

I Learning Museum har et centralt omdrejningspunkt været læreruddanneres og museumsfolks udvikling af forløb for og med lærerstuderende. Undervejs i projektet har projektdeltagerne spurgt om, hvordan de selv kunne evaluere deres egne forløb. Denne lille artikel er et forsøg på meget kort at guide projektdeltagere til at arbejde med evaluering af deres egne projekter, undervisningsforløb og læremidler. Artiklen er bygget op om følgende centrale spørgsmål, som ethvert evalueringsdesign bør tage stilling til – uanset om man skal evaluere projekter, undervisningsforløb, læremidler eller noget helt andet¹:

- Hvad er evaluering?
- Hvad kan og vil vi evaluere?
- Ud fra hvilke værdier?
- Hvordan evaluere?
- Hvad kan og vil vi bruge vores evaluering til?

Hvad er en evaluering?

Man kan definere evaluering på forskellige måder. Denne guide bygger på professor i statsvidenskab Evert Vedung's evalueringsdefinition. Vedung forstår overordnet evaluering som „en aktivitet, der reflekterer over andre aktiviteter for at uddrage viden, som kan være til gavn i fremtidige forbedringer af disse aktivite-

ter“. Og understreger samtidig, at „Læring er al evaluering mest overordnede pointe“.² Det er en definition, som har fået stor gennemslagskraft både i evalueringer af projekter og i evaluering af undervisning og elevers læring. Evaluering adskiller sig fra individuelle og subjektive oplevelser, sansninger eller holdninger ved, at disse „refleksioner over aktiviteter“ følger en vis systematik.

Hvad kan og vil vi evaluere?

Man må spørge sig selv: Hvad er det egentlig, vi gerne vil vide noget om? I et evalueringssprog kan man skelne mellem at evaluere og vurdere et forløbs **gennemførelse** (organisering, rammebetingelser, samarbejde), **præstationer** og **udfald** (de resultater, der i sidste ende opnås i form af læring, uddannelse, livskvalitet).

Når man bruger Learning Museum som eksempel, betyder det:

- **Gennemførelse:** Hvordan fungerede samarbejdet? Blev der reelt tale om et ligeværdigt samarbejde? Ud fra hvilke idéer og intentioner tilrettelagde vi forløbet – og i hvilken udstrækning gennemførte vi forløbet i overensstemmelse hermed? Hvad hæmmer henholdsvis fremmer gennemførelsen?

● **Præstationer** kan oversættes med „produkter“. Der er i forløbene i Learning Museum fx produceret en lang række produkter af de studerende. I artiklen vil jeg fokusere på, hvordan man kan evaluere studerendes undervisningsforløb som produkter og de læremidler, som studerende har udviklet.

● **Udfald:** Hvem har lært hvad af det, der var målet for de studerendes og andre deltageres læring? Hvordan og i hvilken udstrækning ser det ud til, at de studerende (eller målgruppen) har lært det, der var målet med forløbet? Og hvorfor har de lært det?

Hvordan og i hvilken udstrækning ser det ud til, at de aktiviteter og handlinger, forløbet har bestået af, har bidraget til læringen? Er der aktiviteter og handlinger, der i særlig grad ser ud til at bidrage til de studerendes læring?

Ud fra hvilke værdier og kriterier kan vi evaluere?

Det næste spørgsmål vedrører kriterier for evalueringen. Man kan også sige det på en anden måde: En evaluering er en vurdering langs med nogle kriterier. I hverdagen evaluerer vi hele tiden: Var det en god tur? Var det en god bog? Var det en god behandling, vi fik? Fungerer den nye dims, vi har investeret i, godt? Når man evaluerer fagligt, er der brug for at eksplicite, hvad man mener med „godt“. Hvad er godt? Hvad er vigtigt? Hvordan ser vi, at noget er bedre end andet? Det kræver, at vi opstiller nogle kriterier for det gode. Sådanne kriterier bygger på værdier og forestillinger om, hvad der er vigtigt og centralt. I Learning Museum har de undervisningsforløb, som de studerende har produceret, fx

bygget på forestillinger om: At det er godt, hvis eleverne er aktive, at de indtager kroppen og gør sig sanselige erfaringer på museet, at det er godt, hvis de studerende samarbejder om udviklingen af forløbene, at princippet om dialogisk undervisning er godt, at det er godt, hvis lærerstuderende får lov til at afprøve deres forløb og læremidler på og sammen med elever fra grundskolen, at det fremmer samarbejdet, hvis man fysisk mødes – og gerne både på læreruddannelsen og på museet. Sådanne værdier bygger på forskellige forestillinger – herunder forskellige syn på, hvordan man lærer noget (læringssyn), og på det faglige genstandsfelt. Det kvalificerer både evalueringen og brugen af denne, jo mere præcist man kan eksplicite sine vurderingskriterier.

Hvilke handlinger skaber en evaluering?

Det er vanskeligt at give en entydig opskrift på, hvordan man evaluerer. Grundlæggende kan man sige, at evaluering udgøres af et sæt af handlinger. Man skal:

1. Bestemme sig for, hvad det er for et genstandsfelt, der skal evalueres, og derudfra formulere evalueringsspørgsmål. Hvad er det, vi gerne vil vide noget om?
2. Indsamle og generere data. Hvad kan vise noget om det, vi gerne vil vide noget om? Hvordan får jeg adgang hertil? Overordnet kan man skelne mellem tre metoder (som kan være mere eller mindre strukturerede):
 1. Spørgemetoder, fx interview, struktureret dialog, fokusgrupper, spørgeskemaer.

- II. Observationsmetoder, fx supervision, observations- og iagttagelseskemaer – herunder video- og/eller lydoptagelser.
 - III. Dokumentmetoder, fx produkter udarbejdet i forløbet – herunder studerendes eller elevers svar på eller resultater af opgaver. „Personal meaning mapping“ og andre mindmap-lignende oversigter er et andet eksempel på produkter (se fx Mortensen og Quistgaard, 2011).
3. Analysere og fortolke data. Refleksion og vurdering over resultater set i forhold til mål og værdier.
 4. Opfølgning: Hvilken betydning har disse fund for fremtidige samarbejder og forløb?

Endelig må man overveje, hvad man kan og vil **anvende** sin evaluering til. I Learning Museum og lignende forløb vil det oplagte svar være, at evalueringen skal bidrage til dels bagudskuende at undersøge, om vi har nået det, vi gerne ville nå, og ikke mindst fremadskuende at overveje, hvad vi vil gøre anderledes næste gang.

Evaluering af undervisningsforløb og evaluering af læremidler

Som nævnt har studerendes produktion af undervisningsforløb og læremidler været et centralt omdrejningspunkt i mange forløb. Derfor beskæftiger sidste halvdel af denne artikel sig med, hvordan man kan evaluere undervisningsforløb og læremidler.

Undervisningsforløb:

„Grupperne udarbejder en skitse til et undervisningsforløb om industrialisering, hvor den aktuelle udstilling inddrages. Klassetrin og hvornår i forløbet og på hvilken måde bestemmer gruppen selv, men faghæftet skal naturligvis inddrages, og didaktiske overvejelser skal tydeliggøres. Grupperne finder på mindst to aktiviteter, som en klasse kan lave i forbindelse med udstillingen, og som gør eleverne aktive. Aktiviteterne må meget gerne stimulere elevernes kreativitet eller give udstillingen et mere innovativt præg. Grupperne tænker i løbet af dagens arbejde over tre pointer, som de vil dele med resten af holdet.“³

Ovenstående er et eksempel på, hvordan en opgave til de studerende har set ud i Learning Museum. Hvordan evaluerer man denne opgave? Man kan evaluere undervisningsforløbet som **produkt**. I den forbindelse kan man fx spørge:

- Opstiller de studerende mål med forløbet? Herunder hvordan og i hvilken udstrækning operationaliseres faghæftets abstrakte formuleringer til konkrete undervisningsmål?
- Hvordan er sammenhængen mellem mål og de foreslåede aktiviteter? Hvad skal eleverne *lave* for at *lære*?
- Hvordan inddrages udstillingen?
- Er der i undervisningsforløbet støtte til læreren i form af idéer til, hvordan han/hun forbereder og efterbehandler forløbet på skolen?

Man kan også spørge: Hvad har den studerende lært ved at udarbejde et undervisningsforløb (*udfald*)? I den forbindelse kan man bruge de studerendes tilrettelagte undervisningsforløb og læremidler til elever som et dokument (data) og analysere dette for at se efter tegn på, at den studerende har lært noget om det, der var målet for den studerendes læring, fx at den studerende kan undervise i naturfaglige kerneområder med inddragelse af andre læringsrum. Evaluering af den studerendes læring hænger snævert sammen med, om der er sat mål for den opgave, som den studerende får stillet. I et samarbejde som Learning Museum kan man fx arbejde med at sætte fælles mål, som både giver mening i en læreruddannelseskontekst og i en museums-kontekst. Målene skal pege i samme retning – der skal være enighed om målene, men de behøver ikke at være enslydende. Museumsunderviser, læreruddanner og lærerstuderende kan godt anlægge hver sit perspektiv inden for den samme retning.

Evaluering af læremidler

Studerende har i forbindelse med deres besøg på museerne produceret mange forskellige læremidler. Og den samlede evaluering af projektet viser, at både lærerstuderende, læreruddannere og museumsformidlere tillægger produktionen af læremidler stor betydning for opfyldelse af målene med Learning Museum: At lærerstuderende lærer at anvende museerne i undervisningen. Men spørgsmålet her er: Hvordan kan man evaluere de mange læremidler?

Denne del af artiklen bygger på forskning i læremidler udført i Læremiddel.dk, Det nationale Videncenter for Læremidler. I referencelisten kan man se, hvor

man kan læse mere om teori og baggrund for analyse og vurdering af læremidler. Læremidlerne kan evalueres som **produkter** eller som **udfald** (se ovenstående vedr. evaluering af undervisningsforløb som udfald). Nedenstående er en guide til evaluering af læremidler som produkter. I Learning Museum er der både produceret didaktiske læremidler, der har (grundskole)elevens som målgruppe, og læremidler, der har læreren som målgruppe.

Sådanne didaktiske læremidler er „brugs-genstande“, der skal støtte læreren i at planlægge, gennemføre og evaluere undervisning, der bidrager til, at eleverne lærer det, der er målet for elevens læring. Læremidler kan derfor evalueres ud fra en undersøgelse af de mål, der er med læremidlet (herunder syn på det faglige genstandsfelt/det faglige område), og de veje, som læremidlet anviser for at nå målene: Hvad skal eleverne lave for at lære det, der er målet?

Mål

Hvad skal eleven lære? Hvordan begrundes mål? I hvilken udstrækning forbinder læremidlet museets rum og de faglige mål?

Udtryk

Hvordan henvender læremidlet sig til eleven? Hvordan søges elevens opmærksomhed og nysgerrighed vakt? Har læremidlet en brugervenlig og motiverende udtryksform for målgruppen? Er det nemt at gå til? Er der et samspil mellem forskellige udtryksformer – eller er læremidlet udelukkende skriftsprogligt?

Indhold

Hvad skal eleven arbejde med? Hvordan relateres indholdet til museets art og indhold? Er indholdet aktuelt og relevant for lærer og elever? Bygges der bro til elevens erfaringer og hverdagsviden?

Aktiviteter

Hvad skal eleven lave? Hvilke aktiviteter? Hvilke repræsentationsformer inddrages? Kroppen, billeder, lyd, sprog? Hvad karakteriserer aktiviteterne? Hvordan er forholdet mellem individuelt arbejde og samarbejde? Er der mulighed for at differentiere undervisningen?

Gennemførelse og evaluering

Støtter læremidlet lærere/andre studerende i at gennemføre undervisning (både på museet og i skoleklassen – før, under og efter)? Er der udarbejdet en „lærervejledning“ til brug af læremidlet? Støttes lærer og elever i at evaluere i relation til de opstillede mål?

Legitimitet

Hvordan og i hvilken udstrækning knytter læremidlet an til Fælles Mål?

Find yderligere inspiration på www.laeremiddel.dk (se særligt samlingen af evalueringsmodeller på www.laeremiddeltjek.dk).

Evaluering som et samarbejde mellem eksperter

Museumsformidlere og læreruddannere kan også udgøre et ekspertpanel, der ud fra hver deres perspektiv kan give den studerende feedback. Museumsformidleren har bl.a. mulighed for at vurdere læremidlet ud fra et praksisperspektiv og sin faglighed og spørge: Hvad synes brugbart i relation til museets samlinger, formidlingsstrategi og målgruppe? Mens læreruddanneren også kan vende blikket på læremidlet som udfald og fokusere på, i hvilken udstrækning læremidlet er udtryk for, at den studerende har tilegnet sig de fagfaglige eller almindidaktiske mål, der kunne være for forløbet. Denne evalueringsform gør ikke blot den studerende klogere på sit eget produkt, men har også mulighed for at styrke samarbejdet mellem læreruddanneren og museumsformidleren.

Yderligere inspiration

Man kan også finde inspiration til evaluering af læremidler i publikationen *Evaluering af e-museum*, der er udarbejdet af Rikke Ørngreen og Karin Levinsen. Rapporten er en række eksemplariske evalueringer af digitale læremidler, som er udarbejdet til undervisning i henholdsvis grundskolen og på gymnasiet. I evalueringen af de digitale læremidler har forskerne blandt andet undersøgt, hvordan fagligt indhold repræsenteres, om læremidlerne besidder funktioner, der inkluderer en innovativ brug af mediesammensætninger, og om de har løsninger, der lægger op til brug af mobile enheder.

På Undervisningsministeriets hjemmeside kan man læse mere om forskellige evalueringsværktøjer (som fx portfolio og undervisningsagttagelse), se link i referencerne sidst i artiklen. Disse værktøjer kan støtte en i at vælge genstandsfelt og dataindsamlingsform. Hvis man skal evaluere større eller mere længerevarende projekter, kan man finde inspiration og konkrete greb i Danmarks Evalueringsinstituts håndbog *En lærerig vej til resultater. Håndbog i evaluering ved hjælp af indsats-teori*.

Noter

¹ Se også Shadish i Krogstrup, H.K. (2006). *Evalueringsmodeller*. 2. udg. Academica, side 40

² Vedung, E. (2009). „Om minimale og kontekstuelle definitioner af evaluering“, i: Cepra-sriben, nr. 7/2009

³ Se pågældende undervisningsforløb „Geografi-workshop på Arbejdermuseet“ i kapitelafsnit *Undervisning*

Læs mere

Bendixen, Carsten (2005). *Evaluering og læring*. Kroghs Forlag

Dahler-Larsen, Peter og Hanne Kathrine Krogstrup (red.) (2005). *Tendenser i evaluering*. Syddansk Universitetsforlag

Danmarks Evalueringsinstitut [EVA] (2009). *En lærerig vej til resultater. Håndbog i evaluering ved hjælp af indsats-teori*. Danmarks Evalueringsinstitut

Graf, Stefan; Thomas Illum Hansen & Jens Jørgen Hansen (2012). *Læremidler i didaktikken – didaktikken i læremidler*. Klim

Hansen, T.I. og K. Skovmand (2011). *Fælles Mål og Midler*. Klim

Hansen, T.I. og Jeppe Bundsgaard (2013). *Evaluering af digitale læremidler*. Århus Universitet og Læremiddel.dk

Hyllested, T. (2007). „Når skolen tages ud af skolen“. MONA, nr. 4/2007

Hyllested, T. (red.) (2011). *TEMA: Museumsdidaktik*. Unge Pædagoger, nr. 1

Krogstrup, H.K. (2006). *Evalueringsmodeller*. 2. udg. Academica

Mortensen, M. og Nana Quistgaard (2011). „Hvordan kan man evaluere udbyttet af museumsbesøg?“, i: Hyllested, T. (red.) (2011). *TEMA: Museumsdidaktik*. Unge Pædagoger, nr. 1/2011

Nielsen, Bodil (2006). *Faglig evaluering i skolen*. Gyldendal

Vedung, E. (2009). „Om minimale og kontekstuelle definitioner af evaluering“, i: Cepra-sriben, nr. 7/2009

Vurdigi – digitalt værktøj til evaluering af digitale læremidler (www.vurdigi.dk)

Ørngreen, Rikke & Karin Tweddell Levinsen (2009). *E-museum: evaluering af digitale undervisningsmaterialer*. DPU